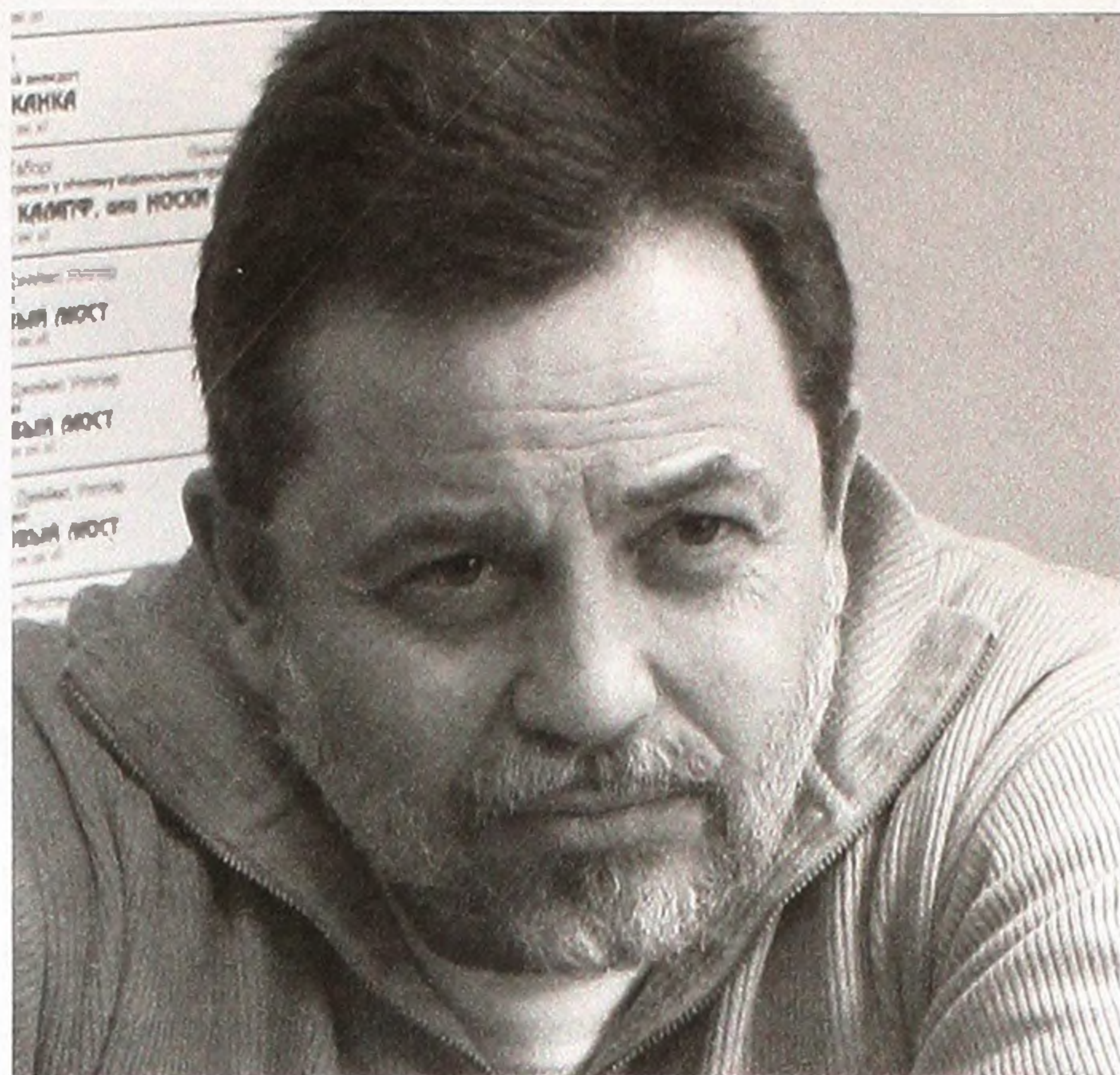

Режисура як спрага композиторства

Олена Крутова

Олексій Лісовець (н. 1960, Київ) – театральний і кінорежисер, заслужений діяч мистецтв України. Закінчив КПІ за спеціальністю «інженер-теплоенергетик» (1983), кілька років керував самодіяльним інститутським театром. Заочно закінчив два роки акторських і один рік режисерських курсів у Народному університеті мистецтв на базі інституту ім. Н. К. Крупської в Москві. 1991 року закінчив КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого (режисерський факультет, курс народного артиста України і Росії Едуарда Митницького). У 1992–1995-му викладав там на кафедрі режисури та майстерності актора. З 1988 року – в Театрі драми і комедії на Лівому березі. Ставив і в Національному театрі ім. Лесі Українки, театрі «Браво», Київській опереті, театрах Донецька, Миколаєва, Одеси. Триразовий лауреат премії «Київська пектораль» («Кращий драматичний спектакль», «Краща режисерська робота») за вистави: «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра (2005), «Не все коту масляна» О. Островського (2008), «Опіскін. Фома!» за Ф. Достоєвським (2012). Зняв телефільми: «Професор у законі» (2006), «Третій зайвий» (2007), «Чужі душі» (2009), «Арифметика підлості» (2011), «Бідна Liz» (2013), «Все повернеться» (2014) та ін.

Режисер Олексій Лісовець

*Режисер – автор мелодій людських стосунків.
Олексій Лісовець*

«Театральне мистецтво є найбільш людське з мистецтв, і в цьому вся його краса», – говорив видатний театральний критик Олександр Кугель. Крізь століття ця краса горить незгасним смолоскипом і зігріває людські душі. Ніякі заборони, середньовічні догми і тоталітарні утиски не в змозі загасити цей смолоскип, який освітлює дорогу у світ Прекрасного – чарівний світ Мистецтва. Але як вдається митцеві зробити швидкоплинне хвилинами вічності?

«Режисура – це така хороша, унікальна, цікава професія, в ній весь час дивуєшся. Взагалі, працювати режисером без почуття захоплення перед такою вигадкою людства, як театр, – неможливо. Якщо втрачаєш захват від щоденної можливості з цим дивом мати справу і брати участь у ньо-

Репетиція вистави «**Куди повіє вітер**» за Луїджі Піранделло.
Режисер Олексій Лісовець

му – тоді немає сенсу йти в режисуру». Ці слова належать Олексію Лісовцю.

Його професійне становлення тривало протягом останніх двох десятиріч та успішно продовжується й нині. Його шлях театрального режисера починався в бурхливі 90-і. Понад двадцять років він працює в Київському театрі драми і комедії на Лівому березі, безпосередньо впливаючи на його репертуарну стратегію і, певною мірою, визначаючи напрям художнього розвитку. З одного боку, як учень Едуарда Митницького Олексій Лісовець став спадкоємцем традиції «психологічного театру», з іншого – сміливо вступив на територію експериментального. О. Лісовець, можна сказати, вдало синтезував у своїй творчості ці два напрями.

За ці роки він поставив близько тридцяти вистав, а також зняв сім ігрових фільмів. Про початок шукань і свій прихід до режисерської професії говорить так: «Спочатку виникає потреба мелодію людських стосунків, яка зароджується всередині, – наспівати, потім в умовах самодіяльності наспівати це для інших, а потім з роками починаєш розуміти, що це ти, що ти взагалі хочеш робити в житті. І тоді підключається вік, розум, йдеш за освітою, переходиш з самодіяльності в професійний театр».

Перша професійна постановка на сцені театру драми і комедії – «Гра любові і смерті» за п'єсою Р. Роллана. П'єса про французьку революцію, а вистава про те, що будь-яка політична заангажованість призводить до того, що людина потрапляє в аморальну атмосферу. Будь-який політичний устрій – аморальний. Себто основне режисерське послання: політика і моральність – взаємовиключні поняття. Безумовно, тема гостра і поза часом актуальна. Тут режи-

Сцена з вистави «**Опіскін. Фома!**» за твором «Село Степанчикове...» Ф. Достоєвського. Режисер О. Лісовець

сер виходить до публіки з гострою промовою викриття і звинувачення колишнього тоталітарного режиму.

Режисер часто звертається у своїх спектаклях до етичних і філософських питань і намагається відтворити ідеал світу, як сам його відчуває і бачить. Він зауважує: «Мораль – це суспільний договір, а моральне – це синонім совісті. Це не одне й те ж».

Наступні його вистави: «Вільний бранець королеви» за п'єсою Ж. Кокто «Двоголовий орел», «Мамо, покохай демократа» за п'єсою Д. Фо «Вільна пара», «Сільвія» А. Герні, «Корсиканка» І. Губача. Умовність художнього світу цих літературних творів дозволяє абстрагуватися від історичних або побутових обставин і зосередитися на внутрішньому світі героїв, їх психології та взаємодії одне з одним.

2005 року режисер ставить «Ромео і Джульєтту» за невмирущою трагедією Вільяма Шекспіра. Він переносить дію в передвоєнну Італію 1930–40-х років. Провідну драматичну лінію – ворожнечу двох родин залишено без змін. Режисер пропонує своє бачення: два ворогуючих роди – Монтеккі і Капулетті – мафіозні клани. Сюжетні лінії спрямовані на основне завдання – створення світу без любові. Таким чином, зародження кохання між Ромео та Джульєттою у цьому світі має сприймається майже на рівні дива. Митцеві дісталась «Київська пектораль» в номінаціях «Кращий драматичний спектакль» та «Краща режисерська робота». Важливою світоглядною темою в Олексія Лісовця є тема вибору. Головною вона звучить у виставах: «Любов з прицілом!?» («Торговці гумою») за п'єсою єврейського драматурга Ханоха Левіна і «Не все коту масляна» за класиком російської драматургії О. Островським. Перша – мудра притча з елементами абсурду, попри свою провокаційну назву. Епатажну метафору – 10 тисяч презервативів режисер перетворив на символ нереалізованих бажань, які у вигляді величезної валізи супроводжують героїв усе життя. Два потенційних залицяльники аптекарки Бели Берло (О. Жураковська) – Шмуель Спроль (М. Кукуюк) і Йоханан Цингербай (А. Яценко) ніяк не можуть поєднати непоєднуване: стабільність і ризик, гроші і мрії, егоїзм і любов. Вибір, на межі якого герої балансують, так і не було зроблено. Йоханан Цингербай, підбиваючи підсумки свого життя, зустрі-

чає старість самотнім, але з накопиченим пристойним майном. А Спролю весь час здається, що він чує сміх дитини, яку він так і не народив. Ця вистава – сумний абсурдистський фарс на сьогоднішній день, коли стосунки двох зведено до «купівлі-продажу», притча про те, як безцільно люди марнують життя, боячись подарувати частинку своєї душі ближньому, віддати краплину тепла і любові. Замкнуті у своєму егоїзмі, люди, наче тіні, проходять повз своє щастя. А так звана гума – метафора кокона, в якому кожен сам по собі.

Стосовно ж класичної драматургії, то сьогодні поставити п'єсу класиків актуально і талановито – складніше творче завдання, ніж іти «в ногу з часом», ставлячи сучасну п'єсу. Що б, здавалося, може схвилювати і зачепити нинішнього глядача, пересиченого незліченним розмаїттям екзотичних страв у вигляді видовищних ТБ-шоу і потоку розважальних вистав, у драматургії О. Островського, яка все більше набуває статусу музейного експоната? Однак режисерові вдалося не тільки осучаснити п'єсу, а й створити розумний і оригінальний спектакль, де «життя людського духу» з його одвічними пристрастями і конфліктами стає дзеркалом нашої повсякденної реальності.

Режисер влучними штрихами змальовує атмосферу купецького Замоскворіччя: кілька стільців, паруючий самовар, висяча колиска Агнії (у другій дії на її місці з'являється грошовий сейф Ахова з пачками банкнот) – типові і характерні риси побуту позаминулого століття. Заднє тло – біла стіна в пастельному тоні, місцями обдерта. Достовірний з точки зору побуту і одночасно метафоричний образ будинку Круглових.

Особливо цікавим є музичне вирішення, що належить самому режисерові. Витонченим фоновим акордом звучать романси у виконанні Євгенії Смолянинової: «Я їхала додому», «Білої акації грона запашні», «Відцвіли вже давно хризантеми в саду». Дзвінкий і прозорий голос виконавиці, як кристалевої чистоти струмок, – співзвучний світу закоханих Агнії (А. Трітенко) та Іполита (М. Кукуюк), а також невибагливій радості і щирій вірі Дар'ї Федосіївни Круглової (І. Мак). З акторських робіт найпомітніший образ Феони (О. Жураковська). Сидячи біля самовара і попиваючи чай, вона промовляє монолог про Ахова (А. Яценко) так типово «по-островському», провінційно і темпераментно, з московською говіркою, що зал вибухає сміхом і оплесками. Це один з кращих епізодів у виставі.

На відміну від фінального епізоду п'єси, коли позиція Круглової однозначна і непохитна: «Обсип ти мене золотом з голови до ніг, я все-таки доньку свою на паплюження не віддам», в завершальній сцені режисер залишає фінал відкритим. На пропозицію Ахова «обсипати золотом», тобто влаштувати «весільний бенкет» за умови, що молодята будуть прилюдно двір мести, а Ахов стояти на балконі (символічно «над ними») та посміюватися, актори у фінальній сцені вистави застигають у нерішучості... І тільки чортеня Меланія (А. Колесніченко) при цих словах неймовірно пошваблюється і підбігає до Круглової, простягаючи їй мітлу. Таке трактування фіналу і справді найбільш відповідає реаліям нинішньої дійсності.

Тож, звертаючись до минулого, режисер говорить із сьогоднішнім прямо й відкрито, часом гостро, часом іронічно, намагаючись емоційно й інтелектуально збудити глядача, а головне, спонукати міркувати, надаючи можливість немовби побачити себе збоку, в динаміці сучасних реалій.

За цю виставу 2009 року режисер отримав другу «Київську пектораль» у номінаціях «Кращий спектакль року» і «Краща режисерська робота».

У виставі «Куди повіє вітер» за п'єсою італійського письменника і драматурга Луїджі Піранделло «Ліола» режисер переносить місце дії з сонячної Італії в Сербію. За висловом режисера, «широта та ж, але ментальність більш близька нам, зрозуміла». Ймовірно, це слушний і обґрунтований хід, який враховує спільність релігійних традицій Сербії та України.

Спершу хвилин п'ять ми спостерігаємо за бравими переміщеннями сільських кумась під запальну музику з сербським етнічними мотивами (музика Горана Бреговича). Їх гучні суперечки з господарем (В. Мовчан – Захарія) звучать жваво і колоритно. Дух здорових веселощів, різноголосся, хвацькі мелодії створюють потрібну атмосферу. Проста і невигадлива сценографія: великі дерев'яні вікна, паркан, тілогрійки абияк кріпляться на ньому, колодязь, відра, на яких вмостилися кумасі за своєю роботою, національні костюми нагадують про щось своє, знайоме, а саме – про українське село з прикметами сучасного побуту. Головний винуватець жіночих розчарувань і нездійснених очікувань Ніко Господарич – Віталій Салій (Ліола Л. Піранделло) грає запально і темпераментно, можна сказати, на «своїй акторській хвилі», створюючи образ відважного вітрогона. Володимир Мовчан – Захарія (Сімон в оригіналі п'єси) гранично переконливий у ролі дурнуватої дядька, зберігаючи його манери і звички. Абсолютно точно знайдена інтонація дозволила акторові створити правдоподібний образ і говорити в природній манері. Жіноча драма героїні Наталії Озирської – Біляни – звучить в її вустах невдаваною гіркотою. Несподівана деталь: у постановці задіяні діти – сини Ніко. Маленькі актори вносять живу іскорку нещирого азарту і жартівливих пустощів.

Але про що веде діалог з сьогоднішнім глядачем цей спектакль і чим характерний головний герой Ніко? Жанр вистави – «Казка для дорослих». Отже, повинен бути в казці «натяк». Як говорить режисер: «Для мене найголовніше в цій п'єсі – тема справжньої необхідності морального в житті...» Своє надзавдання режисер озвучив чітко і ясно.

Герой В. Салія Ніко, за висловом режисера, «моральний дальтонік, людина, для якої на першому місці кураж і бажання просто бути, виключаючи будь-які зобов'язання щодо іншої людини». Тому створений режисером Ліола, він же Ніко, горланить реп, шалено бігає по сцені протягом вистави, а у фіналі несамовито танцює в червоних відблисках полум'я, що символізує пекельний вогонь. Схожий на справжнього чорта, тільки рогів не вистачає. Тому гостро й злободенно звучить вислів режисера, що «сучасність породжує таких аморальних Ліола».

Отже, центральна думка – нагадати про мораль. Не про прописну, а про той внутрішній голос, який і є голосом со-

Сцена з вистави «Не все коту масляна» за Олександром Островським. Режисер Олексій Лісовець

вісті. Як ще в античну епоху казав мудрий Сенека: «Запитайте себе: що морально? А не те, що заведено серед людей». Поза сумнівом, вельми потрібне і благородне послання.

Одна з останніх робіт режисера – вистава за повістю Федора Достоєвського «Село Степанчикове і його мешканці» під назвою «Опіскін. Фома!» (інсценізація О. Лісовця). Жанр – ексцентрична комедія. Це робота, в якій, за словами режисера, йому «багато чого вдалося». Задіяно чимало акторів, у деяких всього кілька реплік, але кожен, як музикант оркестру під керуванням диригента, виконує свою маленьку партію яскраво, виразно і психологічно точно. Кожен монолог пройдисвіта Опіскіна (Л. Сомов), який примудрився обдурити всіх навколо, режисер перетворює в окремий міні-спектакль. Ця притча про людські стосунки – вдала суміш іронії і сатири.

І знову – «Київська пектораль» у тих же номінаціях.

Прикметно, що в кожній постановці режисер є і автором музичного вирішення. О. Лісовець – меломан з юності (закінчив музичну школу), любить і глибоко відчуває музику. Не випадково він порівнює режисерську роботу з композиторською, стверджуючи, що «наскрізна дія – це складова будови вистави, подібна до головної теми в симфонічному творі», а такі поняття, як «симфонізм у музичному творі і наскрізна дія в п'єсі – синонімічні». Режисер, як композитор, створює виставу, охоплений внутрішнім відчуттям симфонізму. Характерна риса режисури Лісовця – детальний аналіз і розробка всіх характерів і сюжетних ліній. У роботі з актором він велику увагу приділяє нюансам психологічної, фізичної, підсвідомої мотивації персонажів. Хоча ставить актора в чітко окреслені ідейні та візуальні межі, однак залишає простір для творчої інтерпретації. Для Лісовця-режисера важливо, щоб актор розумів суть змісту та ідейного навантаження вистави, а сам образ і барви характеру персонажа народжуються під час репетицій.

Сьогодні у творчому арсеналі режисера чимало цікавих робіт. Однак, за визнанням самого режисера, він «сповнений творчих задумів та ідей». «Як режисер я знаю, в чому ще сумніваюся в професійному сенсі, який матеріал за глибиною філософічності може ще не піддатися, тому мені є куди прагнути». Безумовно, ці слова режисера тішать і приємно обнадіюють.